

CATALOGUS

Kuyper-Tentoonstelling

Geref. Basisschool

13 april 1988



Vooraf.

Deze tentoonstelling over DR. ABRAHAM KUYPER wordt op onze school gehouden in het kader van

- (1) een projekt over het leven rond de 'eeuw-wisseling'
- (2) de lessen kerkgeschiedenis in groep 8.

Hartelijke dank zijn we verschuldigd aan

- (a) De heer Smit van Antiquariaat Wever te Franeker voor het uitlenen van talloze boeken;
- (b) De Vrije Universiteit, t.w. het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlandse Protestantisme (1800-heden), Dr. J. de Bruijn, voor het belangeloos ter beschikking stellen van vele foto's en een video over leven en werk van Dr. Kuiper (de film werd op de tentoonstelling vertoond).
- (c) verscheidene personen die op allerlei wijze meewerkten aan het doen slagen van de expositie.

Kuiper werd in 1987 honderdvijftig jaar geleden geboren; de Doleantie (waarvan Kuiper de leider was) werd in 1986 herdacht. Beide gebeurtenissen hebben ook bijgedragen tot het ontstaan van het idee betr. de tentoonstelling over Kuiper.



1. Inleiding.

In de 18e eeuw was in de Gereformeerde Kerk in ons land de vrijzinnigheid doorgedrongen. Veel bijbelse waarheden werden (ook door predikanten) niet meer geloofd.

In 1816 bracht koning WILLEM I door het ALGEMEEN REGLEMENT grote veranderingen in de Gereformeerde Kerk:

hoe het was	hoe het werd
- Christus hoofd van de Kerk	- Willem I hoofd van de kerk
- Kerkeraad hoogste macht	- Synode hoogste macht (benoemd door koning)
- naam: Gereformeerde Kerk	- naam: Nederlandsche Hervormde Kerk
- belijdenis bindend	- belijdenis niet bindend
- Dordtse kerkorde (1618-1619) bepaalt vorm van de kerkregering	- "Algemeen Reglement" (1816) bepaalt de vorm van de kerkregering.

Gevolgen:

In 1834 volgt de AFSCHIEDING: bijbelgetrouwe Gereformeerden onder leiding van Ds. Hendrik de Cock van Ulrum worden afgezet en verlaten de Hervormde Kerk

In 1886 volgde de tweede scheuring, onder leiding van Dr. ABRAHAM KUYPER.

Over hem handelt deze tentoonstelling.

A C T E
V A N
AFSCHEIDING OF WEDERKEERING,
E N
TOESPRAAK EN UITNOODIGING
A A N D E
Geloovigen en ware Gereformeerden
I N N E D E R L A N D ;
D O O R
H. DE COCK,
Geref. Leeraar te Ulrum,
E N
OUDERLINGEN EN DIAKENEN
der Geref. Gemeente te Ulrum.

—•••—
I N G R O N I N G E N , B I J
J. H. BOLT.

2. Abraham Kuyper werd op 29 oktober 1837 als zoon van een hervormde predikant in Maassluis geboren. Op de foto's zijn vader, moeder, zijn woonhuis en de bedstee waarin Bram geboren werd.
3. Van 1855- 1862 studeerde Bram aan de Universiteit van Leiden theologie. Zijn leermeesters, prof. Scholten en prof. Kuenen, waren 'vrijzinnig'. Later schreef Kuyper dat hij daar zijn echte geloof was kwijtgeraakt.
In 1863 trouwde hij met de koopmansdochter JOHANNA SCHAAAY. Aan haar schreef hij in zijn studietijd veel brieven, waarover onlangs veel gepubliceerd is.



Titelpagina van Kuyper's eerste publicatie in de kerkelijke beweging

4. Na zijn promotie tot Doctor werd hij in 1863 predikant in het Betuwse plaatsje BEESD. Daar bleef hij tot 1867. Door het lezen van het boek "De erfgenaam van Redclyffe" en door gesprekken met de vrome arbeidersvrouw PIETJE BALTUS bekeerde hij zich en werd gelovig orthodox-gereformeerd. Dat was in zijn preken te merken.
5. In Beesd schreef Kuyper zijn eerste kerkelijke strijdschrift: WAT MOETEN WIJ DOEN? Daarin verdedigt hij het recht van de kerkleden, om hun eigen kerkeraad te kiezen. Destijds was het regel, dat de kerkeraad zelf nieuwe kerkeraadsleden koos.
6. Twee boeken met herinneringen aan Kuyper: Zijn jongste zuster schreef "HERINNERINGEN" en onlangs werd een boek over de jeugd van Kuyper geschreven door Dr. Puchinger.

- A. Foto van Kuyper als student
- B. Foto van Kuyper als jong predikant
- C. Foto van Kuyper bij promotie tot Doctor.

7. Kuyper voelde zich verwant met de dichter WILLEM BILDERDIJK en met ISAAC DA COSTA, die na de Franse Revolutie het moderne denken in de godsdienst afkeurden en de BIJBEL als richtsnoer wilden. Ook met GROEN VAN PRINSTERER (na 1830 de leider van de rechtzinnige hervormden) werkte Kuyper nauw samen.

8. Van 1867 tot 1870 was Kuyper predikant in Utrecht. In zijn intree-rede zei hij over de strijd tussen orthodox en vrijzinnig: "Of we nu een nieuwe kerk moeten stichten of niet, we moeten in ieder geval bouwen!"



9. Het eerste konflikt van Kuyper met de hogere kerkbesturen kwam in 1868, tijdens de driejaarlijkse VISITATIE (zeg maar: inspectie) van de classis. De kerkeraad weigerde de vragen over de belijdenis te beantwoorden: "We hebben geen boodschap aan U, omdat U zich zelf niet aan de belijdenis gebonden acht."

10. In twee toespraken wees Kuyper er op, dat ook de SCHOOL christelijk van karakter moet zijn en niet NEUTRAAL, zoals toen het geval was.

11. DE WERKING VAN ART. 23 handelt over het recht van de gemeente om haar eigen kerkeraad te kiezen; DE KERKELIJKE GOEDEREN over het recht de kerkgebouwen door de eigen kerkeraad te laten besturen.

12. DE HERAUT (opgericht door Ds. Schwartz, zie foto) werd - als blad van de rechtzinnige Hervormden in die tijd - vanaf 1871 door Kuyper als hoofdredacteur geleid. Daarin schreef hij in de loop der jaren vele artikelen over onder andere de komende kerkelijke strijd.

13. De titel van deze brochure spreekt voor zichzelf.

14. Rechtzinnige hervormde theologen waren het niet altijd met Kuypers eens.
Ze vonden zijn theologisch denken te rechtlijnig en te 'streng'.
Links prof. Doedes, rechts prof. van Oosterzee en onder prof. Gunning.
Kuypers vond Gunning "half" en "ontrouw".
Later verbrak Gunning het contact met Kuypers.

15. Kuypers was vanaf 1870 Hervormd predikant in Amsterdam. In zijn intree-preek pleitte hij voor de "vrijmaking der kerk". Hij zei: "We moeten verbouwen of verhuizen", daarmee doelend op de vrijzinnigheid in de kerk, die hij wilde bestrijden.
In zijn lezing HET MODERNISME klinkt dezelfde toon.

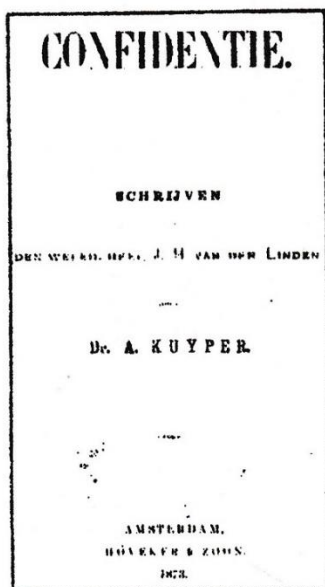
16. Ter herdenking aan de massamoord op Franse protestanten in 1572 schreef Kuypers driehonderd jaar later DE BARTHOLOMEUSNACHT (zoals die moordpartij genoemd wordt).

17. De vrijzinnigheid onder de Hervormde predikanten in Amsterdam (en elders) nam zulke vormen aan, dat 17 ouderlingen van de Amsterdamse Hervormde kerk besloten geen diensten van vrijzinnige predikanten meer bij te wonen. Kuypers (toen zelf predikant) verdedigt hen in deze MEMORIE.

18. Kuypers werd hoofdredacteur van het Anti-Revolutionaire Dagblad DE STANDAARD. Daarin zou hij in het vervolg allerlei politieke gebeurtenissen becommentariëren.

19. Kuypers tijdens een bezoek aan Londen in 1873

20. In het prachtige boek de CONFIDENTIE beschrijft Kuypers zijn bekeringsgeschiedenis in BEESD en andere persoonlijke ervaringen.



21. Vanaf 1875 werkte Kuyper veel samen met JONKHEER Mr. DE SAVORNIN LOHMAN. Samen leidden ze het verzet tegen de nieuwe schoolwet van minister KAPPEYNE VAN DE COPPELLO. Op de bovenste foto Lohman in 1880; op de onderste in 1920.

22. Minister KAPPEYNE VAN DE COPPELLO wilde in zijn nieuwe schoolwet strengere eisen aan de scholen stellen. Daardoor kwamen de christelijke scholen (die geen subsidie van de Regering kregen) in moeilijkheden, omdat door de strengere eisen de scholen duurder werden. Daardoor zouden de ouders zwaardere lasten te dragen krijgen.

23. Kuyper schreef veel over de Schoolwet. Hij wilde gelijke rechten voor openbare én christelijke scholen. Samen met DE SAVORNIN LOHMAN organiseerde hij een enorme handtekeningactie waaraan honderdduizenden Nederlanders meededen. Dat verzoekschrift werd aangeboden aan de Koning. Kuyper mocht trouwens niet in het paleis komen. De koning moest niet veel van hem hebben. (VOLKSPETITIONNEMENT).



24. In 1879 werd mee door Kuyper de Anti-Revolutionaire partij (ARP) opgericht, die in de Tweede Kamer (waarvan Kuyper inmiddels lid was geworden) moest zorgdragen voor de verbreiding van de gereformeerde waarheden in alle maatschappelijke verbanden. ONS PROGRAM was het Programma van de ARP. Kuyper hield in de loop der jaren vele toespraken voor het Centraal Comité van de AR.

25. Kuyper werd in 1876 overspannen en vertrok voor een lang verblijf naar Zwitserland.

26. Na zijn genezing pakte hij zijn werk weer met kracht aan. In een tweetal uitvoerige brochures maakte hij grote bezwaren tegen vrijzinnige hoogleraren in Leiden, die de Belijdenisgeschriften naar eigen inzichten wilden wijzigen. Kuyper wilde die REVISIE (Herziening) niet.

27. Niet iedere rechtzinnige theoloog was het met Kuypers idee eens om een eigen gereformeerde universiteit te stichten. In enkele brochures (gericht aan Dr. Bronsveld) verdedigde Kuyper zijn standpunt. Vooral STRIKT GENOMEN is bekend geworden. In 1880 werd de VRIJE UNIVERSITEIT opgericht en geopend door Kuyper met een toespraak: SOEVEREINITEIT IN EIGEN KRING ("Baas in eigen huis").

28. Kuyper is vier maal rektor van de V.U. geweest. Het studiejaar werd dan door hem geopend met een REKTORALE REDE. Soms riepen ze reacties op...

29. Kuyper stelde zich de vraag of er eigenlijk wel toekomst voor zijn theologie-studenten was. De Hervormde Synode had verklaard, dat VU-studenten geen hervormd predikant konden worden. Kuyper stelde zijn studenten gerust.

30. Als hoogleraar gaf Kuyper les. Voor het vak DOGMATIEK maakten zijn studenten beurtelings aantekeningen. Deze aantekeningen zijn later in boekvorm uitgegeven. U ziet vijf delen DIKTATEN DOGMATIEK.

31. In 1883 verscheen de zoveelste druk van de bekende gereformeerde GESCHIEDENIS DER MARTELAREN, voor het eerst verschenen in de 80-jarige oorlog. Kuyper schreef een waarschuwend voorwoord: MAAK VAN ONZE MARTELAREN GEEN HEILIGEN!

De katheder waarop dit boek ligt is van Kuyper geweest, en staat nu in de Goede Herder-Kerk in Groningen. Kuyper gebruikte de katheder voor zijn huisgodsdienstoefeningen. Zijn personeel kwam dan ook in de kamer.

32. Kuyper schreef veel over de noodzaak van de handhaving van "het fundament van de kerk": de Drie Belijdenisgeschriften. Hij reageerde in geschriften tevens vaak op onderwaarding van de belijdenissen bij anderen zoals in EX UNGUE LEONEM. Ook ging hij over



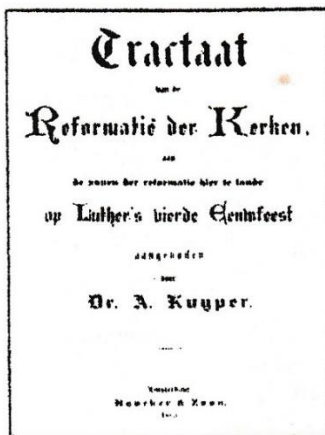
tot de publikatie van de Drie formulieren van enigheid (de "Nederlandse Geloofsbelijdenis", de Heidelbergse Catechismus" en de "Doritsse Leerregels), de belijdenisgeschriften van de kerk.

33. Bij allerlei gelegenheden hield Kuyper toespraken, of schreef hij brochures. Enkele daarvan zijn hier te zien.

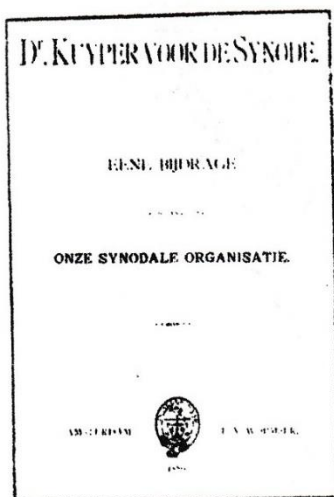
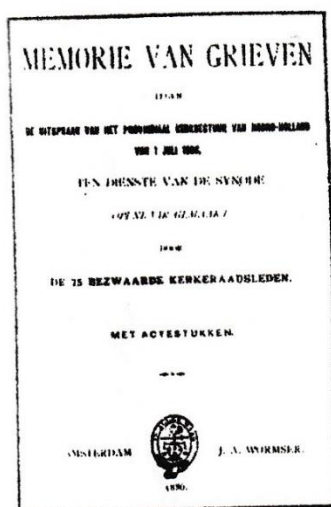
34. Deze foto toont Kuyper in zijn studeerkamer. Kuyper woonde aan de Prins Hendrikkade in Amsterdam. Hij was gewoon 's ochtends van 9 uur tot half een te werken in zijn studeerkamer, gekleed in een sjamerloek, terwijl hij 's middags college gaf en indien mogelijk maakte hij 's avonds een lange wandeling.

35. Enkele van Kuypers theologische boeken. Meestal bestond de inhoud uit "vervolgstukken", die hij jaren achtereen schreef voor "de Heraut" of de "Standaard".

36. Kuyper schreef ook talloze meditatiebundels. Ook zijn tegenstanders waardeerden deze "vrome overdenkingen" zeer.



37. De tegenstellingen in de Amsterdamse Hervormde kerk kwamen in de jaren '80 tot een climax. Kuyper en zijn volgelingen eisten van de hogere kerkbesturen handhaving van de belijdenisgeschriften, afschaffing van het onwettig kerkbestuur van 1816 en toelating van VU-studenten tot het predikambt in de Hervormde kerk. De kerkbesturen wezen die eisen af. Kuyper schreef daarop het TRAKTAAT VAN DE REFORMATIE DER KERKEN waarin hij het recht van kerkhervorming verdedigde.



38. Het konflikt zou weldra losbarsten. Om de vrijzinnigheid in de Amsterdamse Hervormde kerk tegen te gaan weigerden 80 ouderlingen (onder wie Kuiper) attestaten aan vrijzinnigen te verstrekken, zodat ze geen lid van de Amsterdamse kerk konden worden.

Omdat de ouderlingen wel doorhadden, dat de classis en de synode zich daarmee niet zouden verenigen, had de kerkeraad al eerder een regeling gemaakt om te zorgen, dat de gebouwen van de kerk in Amsterdam in handen van de geschorste kerkeraad zouden blijven, mocht het tot schorsing komen. Zowel het één (de ATTESTENKWESTIE) als het ander (HET BEHEER over de gebouwen) was voor de hogere kerkbesturen onaanvaardbaar. Daarom werden Kuiper en zijn medestanders geschorst. Vijf ouderlingen hadden zich overigens bedacht en keerden zich van de geschorsten af.

Een stroom van brochures was het gevolg. Ze geven een goed overzicht. Op 1 juli 1886 volgde de afzetting.

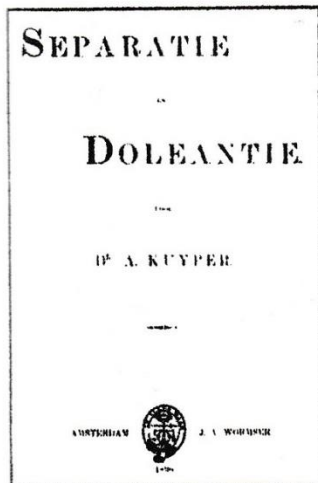
39. De afgezette predikanten organiseerden voor hun duizenden aanhangers zogenaamde "Bijbellezingen" in allerlei zalen in Amsterdam. Kuiper hield de eerste preek. De bijbellezingen werden gedrukt uitgegeven onder de titel: UIT DE DIEPTE (zie Psalm 130:1).

40. Voorthuizen, Anjum, Reitsum, Den Haag en vele andere plaatsen waren Amsterdam al voor-gegaan of volgden de hoofdstad in de strijd. De nieuwe gescheiden kerken noemden zich de NEDERDUITSCH GEREFORMEERDE KERK (dol.) (dol.) betekent: 'dolerend' = klagend.

41. In Amerongen, Dieren en Aalst publiceerde de Hervormde kerkeraad brieven van plaatselijke kerkleden die om 'reformatie' vroegen. Later voltrok zich ook daar de scheuring. De kerkstrijd staat bekend onder de naam DOLEANTIE.

42. Ook de Synode hield zich bezig met de problemen. U ziet de 'Handelingen' uit 1886.

43. Kuyper verzorgde direkt na de scheuring een nieuwe uitgave van de Kerkenorde, zodat daarmee teruggekeerd werd naar de manier van de kerkregering, zoals die in 1618-1619 door de Synode van Dordrecht was voorgescreven.
44. De gescheiden kerken in heel het land zochten gemeenschap met elkaar. Er werden dan ook verscheidene VOORLOPIGE SYNODEN georganiseerd, waaraan Kuyper deelnam. Van de synoden werden onlangs de ACTA ('notulen') opnieuw uitgegeven.



45. De katholieke staatsman, het Tweede Kamerlid Dr. Schaepman stuurde aan op samenwerking met de antirevolutionairen van Kuyper. Vooral de schoolstrijd (die ook voor de katholieken belangrijk was) is daardoor met succes gestreden.

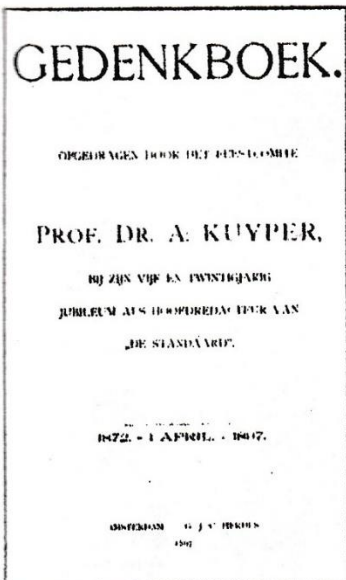
46. Kuyper schreef ondertussen talloze brochures, die vaak ook strijdschriften waren, zoals 'Onnauwkeurig' en 'Eer is teer', twee uit een serie van meerdere strijdschriften aan het adres van redacteur De Beaufort van "het Handelsblad", die Kuyper in zijn krant regelmatig aanviel.



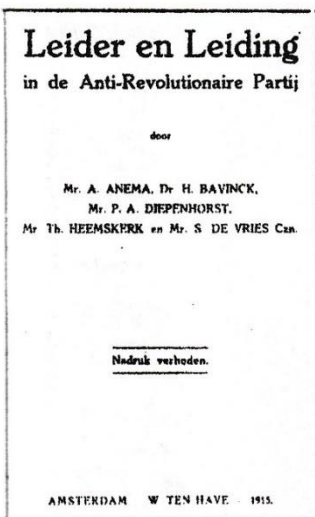
47. Ook over kerkelijke zaken schreef Kuyper natuurlijk veel, zoals "Separatie en Doleantie", waarin hij het recht van de Afscheidenen en van hem en zijn aanhangers om kerken te stichten behandelde.

48. Ook over sociale en democratische aangelegenheden schreef Kuyper veel.

49. In 1892 vond een belangrijke gebeurtenis plaats: meteen na de Doleantie in 1886 had Kuyper geprobeerd zijn kerk te verenigen met die van de Afscheidenen, die in 1834 uit de Hervormde kerk gingen. Die vereniging lukte in 1892. Veel afgescheidenen echter waren het er niet mee eens en behielden hun eigen Christelijke Gereformeerde Kerk. De anderen verenigden zich met Kuypers kerk. De nieuwe kerk noemde zich Gereformeerde Kerken in Nederland.



50. Mr. L.W.C. Keuchenius was één van Kuypers medestanders in de Tweede Kamer. Na zijn overlijden in 1893 schreef Kuyper een interessant boekje over zijn leven en werk.
51. Kuyper en zijn medestander de Savornin Lohman groeiden steeds verder uit elkaar. Uiteindelijk kwam de breuk. Veel hervormden, die toen lid waren van de A.R.P. verlieten die partij en volgden De Savornin Lohman om zelf een partij te stichten. In de Tweede Kamer stonden de twee vroegere vrienden dan ook vaak tegenover elkaar. De breuk (in 1894) leverde een open brief aan Kuyper op, geschreven door de Savornin Lohman.
52. In 1897 was Kuyper 25 jaar Hoofdredacteur van "de Standaard". Feestelijkheden en een gedenkboek ontbraken niet...!
53. In 1898 vertrok Kuyper voor een reis naar Amerika. Hij ontving daar een ere-doktoraat van de Universiteit van Princeton. Vandaar Kuypers merkwaardige uitmonstering op de foto.
- 54. In Amerika hield hij zes lezingen over het Calvinisme. Bovendien schreef hij een boek over zijn reis: "Varia Americana". Daarin beschreef hij niet alleen Amerika, maar ook Nederlandse (gereformeerde) emigranten die daar wonen.
55. "Hoe moeten studenten studeren en waarom?" Dat was de vraag die Kuyper beantwoordde in "Scholastica", een toespraak voor VU-studenten. In een andere brochure schreef hij over de band van Gods woord aan de Universiteit.
56. Van 1901 tot 1905 was Kuyper Minister van Binnenlandse Zaken en minister-president. Zijn vele toespraken in die tijd in de 2e Kamer staan afgedrukt in PARLEMENTAIRE REDEVOERINGEN.



57. Teleurgesteld over de nederlaag van de Antirevolutionairen (en dus van hem zelf) bij de verkiezingen van 1905 vertrok Kuyper voor een grote reis om de Middellandse Zee. De spotprenten waren niet van lucht.
58. De Reis om de Middellandse Zee heeft twee lijvige boekwerken opgeleverd: OM DE OUDE MIDDELZEE, waarin Kuyper de volken en landen rondom de Middellandse Zee uitvoerig beschrijft. Thuisgekomen werkte hij zijn aantekeningen om tot drukklare copie. Zijn huishoudster gooide een deel van de aantekeningen per abuis weg. Gelukkig kon men het 'bij de voddenboer' terugvinden...
59. Ter gelegenheid van zijn 70ste verjaardag op 29 oktober 1907 werd Kuyper uitbundig gehuldigd. Een serie foto's en een Gedenkboek completeerden het geheel...
60. Ondertussen schreef Kuyper rustig door. Zijn studeerkamer (zie foto) werd zeer degelijk gebruikt.
61. Zijn preken werden vaak gepubliceerd; ook liet Kuyper een lijst van zijn eigen boeken drukken, en schreef hij nog steeds brochures.
62. Maar... Kuyper werd ouder. Hij had grote moeite om de leiding van de A.R.P. over te dragen aan de jonge generatie. Vanaf ongeveer 1915 begon men zijn leiderschap te betwisten. Twee stille getuigen daarvan zijn de voor Kuyper kritische boekjes "Opruiing?" en het boekje van Minister Heemskerk.
63. Nog steeds vloeiden de woorden uit Kuypers pen: hij schreef een uitvoerig programma waarlangs de politiek van de A.R.Partij zich zou moeten bewegen: de zeer bekend geworden Antirevolutionaire Staatskunde, 2 dln.

64. Kuyper werd in 1917 tachtig jaar. Om bijbelteksten in Kuypers boeken snel te kunnen opzoeken is na zijn overlijden een "Tekstregister" samengesteld.

65. Toen Mr. de Savornin Lohman (met wie Kuyper eerst samenwerkte, maar die in 1894 met Kuyper brak) in 1919 hoorde van Kuypers slechter wordende gezondheid, schreef hij hem deze verzoenende brief.

Heden ontleept in Zijn Heere en Holland, onze innig geliefde Vader, Behuwd- en Grootvader
DR. ABRAHAM KUYPER,
Min. van Staat, Commandeur in de Orde van den Nieuwen Leeuw, in den ouderdom van 83 jaar.
Bloemendaal.
DR. H. R. KUYPER.
C. M. J. KUYPER—HEYBLAD en Kinderen.
Palang (Sonnatra).
DR. J. H. F. KUYPER.
's-Gravenhage.
H. S. S. KUYPER.
Rotterdam.
DR. ABR. KUYPER JR.
H. KUYPER—v. OORDT en Kinderen.
's-Gravenhage.
J. H. KUYPER.
C. M. E. KUYPER.
Leiden.
G. KUYPER.
H. L. W. KUYPER—
STROM VAN LEROUWEN en Kinderen.
Den Haag, 8 Nov. 1920.
Kannelstraat 5.
Geen bloemen.
De ter-aarde-bestelling zal plaats hebben Vrijdag a.s. op Oud-Eik en Duinen. Vertrek van het sterfhuus te 1 uur.
Volstrekt eenige kenningsning.

66. In 1920 werd het duidelijk dat Kuyper niet lang meer zou leven. Op 8 november stierf hij. Boven zijn bed hing een schilderij van de gekruisigde Christus. Enkele dagen later werd hij begraven. De Standaard verscheen met een brede rouwrand en een gedenkboek werd uitgegeven. Zijn dochter publiceerde herinneringen over de "Levensavond van Dr. Kuyper". Kuyper werd de "klokkenist der Kleyne Luyden" genoemd; hij had de "kleine man" wakker geschud en hem ervan bewust gemaakt dat God ook hem (haar) voor Zijn Zaak nodig heeft.

67. In 1936 en 1937 werden achtereenvolgens de kerkelijke strijd (de "Doleantie") van 1886 herdacht en Kuypers geboortjaar 1837. Een onafzienbare stroom van publikaties barstte los. U ziet slechts een héle kleine bloemlezing. De Standaard en De Heraut verschenen met herdenkingsnummers.

68. Interessant om te weten is, dat Dr. Pijzel in 1889 het eerste boekje OVER dr. Kuyper schreef in de serie "Mannen van Beteekenis".

69. Dr. Rullmann heeft in die tijd een driedelig werk geschreven waarin alle 225 boeken en brochures van Kuyper vermeld en besproken worden. Een zeer waardevol werk.

70. Dat Kuyper niet alleen geëerd werd zal duidelijk zijn. In spotprenten werd hij soms fel aangevallen.